

Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah'ın Talebesi Toshihiko Izutsu'nun Hayatı Eserleri: Türklere ve İslam'a Bakışı *

Nurullah Sat**

Öz

Bu makalede, Toshihiko Izutsu'nun Japonya'da gençlik yıllarında tanıştığı ve akabinde kendilerinden aldığı eğitim sayesinde onun İslami çalışmalara girmesine vesile olan Türk – Tatar dünyasının önemli şahsiyetleri Abdürreşid İbrâhim ve Musa Cârullah ile ilişkileri ele alınmış olup Izutsu'nun Türkler'e ve İslâm'a bakışı da incelenmiştir. Bu kapsamda Izutsu'nun Hz. Muhammed (SAV) hakkındaki düşünceleri, İslâmiyet, İslâm'da insan ve ahlâk algısı, İslâmiyet ile Taoizm arasındaki paralellikler gibi konular ele alınmıştır. Izutsu'nun özellikle Japonya dışında bulunduğu yıllarda (1961-1979) eserlerini ağırlıklı olarak İngilizce kaleme aldığı görülmektedir. Bu çalışmada söz konusu eserlerin yanında onun 1979 sonrası süreçte yazdığı Japonca eserler ve yine onun hakkında yazılan Japonca kaynaklar kullanılmıştır. Böylece dilimize İngilizceden yapılan çevirilerin yanında onun Japonca eserlerinin içeriğinin de ülkemizde akademik çevrelerce bilinmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Toshihiko Izutsu, İslâm Düşüncesi, Taoizm, Japonya'da İslâmî çalışmalar, Abdürreşid İbrahim, Musa Carullah.

* Geliş Tarihi:12 Ekim 2018 – Kabul Tarihi: 30 Ocak 2019

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Sat, Nurullah (2020). "Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah'ın Talebesi Toshihiko Izutsu'nun Hayatı Eserleri: Türklere ve İslam'a Bakışı". *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 95: 97-122.

** Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Japon Dili ve Edebiyatı ABD – Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-9269-8164
nurullahsat@gmail.com

Giriş

İslamiyet, Müslüman ve Gayri Müslim araştırmacılar tarafından tarih boyunca birçok yönüyle incelenmiş ve bu alanda sayısız çalışmalar ortaya konulmuştur. Doğu ve Batı dünyasında İslamiyet'in bu derece yoğun bir şekilde işlenmiş olması onun ilâhî kaynaklı dinler (İslamiyet, Hıristiyanlık, Musevilik) ve beşerî kaynaklı dinlerle (Taoizm, Budizm, Shintoizm) karşılaştırılması şeklinde tezahür etmiştir.

Yapmış olduğu İslâmî çalışmalar ile dünyaca tanınan bir isim olan Izutsu'nun (1914-1993) bu alana yeni bir bakış açısı getirmesi, başta İngilizce, Çince, Arapça, Türkçe ve Farsça olmak üzere otuz kadar yabancı dile vakıf oluşu¹ onu diğer araştırmacılardan farklı kılmaktadır. Bu vesileyle araştırmalarında farklı kaynaklara ulaşarak çalışmalarını oldukça kapsamlı biçimde ortaya koyabildiği görülmektedir.

Bugün başta Japonya olmak üzere çeşitli ülkelerde Izutsu ve eserleri hakkında çalışmalar yapılıyor olmasının yanı sıra Izutsu üzerine uluslararası düzeyde düzenlenen sempozyum vb. akademik toplantılarda bir araya gelen akademisyenler, araştırmacılar ve yazarlar Izutsu düşüncesini tartışmakta, onu birçok yönleriyle ele almaktadırlar.² Izutsu, aynı zamanda Batı dillerinde İslamiyet üzerine eserler ortaya koyan ilk Japon araştırmacıdır.

Izutsu'nun felsefe, filoloji, dilbilim gibi disiplinlere dayalı olarak yaptığı çalışmalar neticesinde o, bazıları için bir İslam araştırmacısı ve Doğu felsefesi uzmanı, bazıları için ise bir dilbilimcidir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise Izutsu, genel olarak İslam araştırmacısı ve dilbilimci yönüyle kabul görmektedir. Bu değerlendirmeler Izutsu'nun Türkçeye tercüme edilen bazı eserlerde çevirmen değerlendirmesi olarak görülmektedir.³

Mevlâna üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Takeshita Masataka, Izutsu'yu bir İslam araştırmacısı olmakla kalmayan bir dil filozofu olarak tanımlamakta ve ünlü Fransız Düşünür Henry Corbin'e benzetmektedir (Masataka 1987:491).

Izutsu'yu Türk dünyası için değerli kılan en önemli nokta ise onun İslamiyet ile yoğun bir şekilde ilgilenmeye başladığı 1937 yılında dönemin Türk-Tatar âlimlerinden olan Abdürreşid İbrahim ve akabinde Musa Carullah ile tanışmış olmasıdır. Bu iki isim Izutsu için o kadar önemlidir ki Izutsu, ölümünden kısa süre önce kendisiyle yapılan mülakatta Abdürreşid İbrahim ile Musa Carullah'ın kendisinin İslâmî çalışmalara girmesine vesile olan kişiler olduğunu açıkça ifade eder (Shiba 1993:286).

Bu çalışmayı yapmamızdaki amacımız, Izutsu'nun hayatı ve temel eserleriyle birlikte Türk Dünyası ile olan organik bağını ortaya koymaktır. Bunun yanında onun İslamiyet üzerine çalışmalara başlamasının temel sebebi olan ve yukarıda isimleri zikredilen iki Türk-Tatar aydını ile ilişkilerinin ayrıntılı bir biçimde ele alınması hedeflenmiştir.

Bu bağlamda, Izutsu'nun başta Japonca eserleri ve dilimize İngilizceden tercüme edilen eserler incelenmiştir. Bununla birlikte Izutsu'nun en yakınındaki isim olan eşi Toyoko hanımın (1925-2017) Izutsu üzerine yaptığı değerlendirmeler ve yine Izutsu üzerine yapılan Japonca çalışmalar ele alınarak elde edilen bilgiler farklı kaynaklardan teyit edilmiş ve çalışmamızda kullanılmıştır.

Toshihiko Izutsu'nun Hayatı

Tüccar bir ailenin çocuğu olan Toshihiko Izutsu, 5 Mayıs 1914'te Tokyo'nun Yotsuya semtinde dünyaya geldi. Babasının adı Shintaro, Annesinin adı ise Shinko'dur.

Izutsu'nun tek tanrılı dinlerle tanışması 1927 yılında Aoyama Lisesine başlamasıyla gerçekleşmiş olup o dönem her sabah yapılan dini ritüelleri bir türlü benimseyemediğini ifade etmektedir. Ancak bir gün dini ritüeller sırasında rahatsızlanması onun için bir dönüm noktası olur, sebebini açıklayamadığı bir şekilde Hıristiyanlığa karşı nefret boyutunda olan duygularının değiştiği ve bir anda ilgi duymaya başladığı görülmektedir (Izutsu 1993: 55).

1931 yılında liseden mezun olan Izutsu, Keio Üniversitesi ekonomi bölümü hazırlık sınıfına başladı. Ancak bir süre sonra hazırlık sınıfını bırakarak yine aynı üniversitenin İngiliz Edebiyatı bölümüne geçiş yaptı ve 1937'de mezun oldu. Hemen sonrasında da aynı üniversitede asistan olarak çalışmaya başladı.

Izutsu'nun İslâmiyet alanında araştırmalara başlaması 1937'ye denk gelmektedir. Bu dönemde Japonya'da Askerî yönetimin de etkisiyle İslamiyet'e karşı ilginin revaçta olduğu bir süreç yaşanmaktaydı. Japonya siyasetinde önemli bir yeri olan Büyük Asyacılık İdeolojisi'ne paralel olarak Japon siyasetçiler hem Rusya'daki Müslümanları hem de Çin Müslümanlarını kendi yanlarına çekmenin gayreti içinde bulunmuşlardır.⁴

1938'de Keio Üniversitesi'nde asistanlıktan yine aynı üniversiteye bağlı Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyujo'ya (Dil Araştırmaları Merkezi) geçiş

yaptı ve 1939'dan itibaren gerçek anlamda makale, inceleme yazıları ve sunumlara yoğunlaştı. 1941 yılında *Arabu Shisōshi* (Arap Düşünce Tarihi) isimli eserini kaleme aldı. Eylül 1949'da *Mistik Felsefe* isimli eserinin *Yunan Felsefesi* bölümü yayımlandı. Izutsu, bu eseriyle Keio Üniversitesi adına ilk defa verilen Fukuzawa Yukichi (1835 – 1901) Ödülü ve Keio Ödülü'nü kazandı. 1950 yılında Keio Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Doçent oldu ve eylül ayında *Arabiago Nyūmon* (Arapçaya Giriş) isimli eseri Keio Üniversitesi yayınevi tarafından basıldı.⁵ İslami çalışmalar arasında en fazla önem verdiği çalışma olan Kur'an tercümesine 1951 yılında başlamış ve bu tercümeyi 1958 yılında tamamlamıştır. Nisan 1952'de *Muhammed* isimli eseri yayınlanır. 1954 yılında Izutsu, artık Keio Üniversitesi'nde profesör olarak görev almaya başlamıştır.

Izutsu, 1959 yılında Rockefeller bursu ile iki yıl süreyle Kahire ve Beyrut'ta bulundu. Daha sonra Paris üzerinden Kanada'nın Montreal şehrine giderek McGill Üniversitesi İslâmî Araştırmalar Merkezi'nde İslamiyet alanında çalışmalarına başladı.

Bu dönemde İngilizce eserlerine yoğunlaşan Izutsu'nun 1964'te *God and Man in The Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*, 1965 yılında *The Concept of Belief in Islamic Theology: A Semantic Analysis of Iman and Islam*, 1966'da *A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabi and Lao – Tzû, Chuang – Tzû* isimli eserinin ilk cildi ve 1967'de 2. cildi Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayımlandı. 1967 yılı yazında ilk kez 36. Eranos toplantısına katılan Izutsu⁶ 1982'ye kadar bu toplantıya 12 kez katılmıştır. Izutsu, 1966'da hayatını kaybeden ünlü Budizm araştırmacısı Suzuki Daizetsu'dan sonra bu toplantıya resmî olarak davet edilen ikinci Japon araştırmacıdır.

1975'te McGill Üniversitesi İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nün Tahran kolu olan İran Kraliyet Felsefe Akademisi'ne geçen Izutsu, burada dönemin önde gelen Fransız Araştırmacı ve Filozoflarından Henry Corbin ile birlikte çalışmıştır.⁷

Şubat 1979'da İran devrimi gerçekleşince Atina üzerinden Japonya'ya dönen Izutsu, Ekim 1979'da *Isurāmu Seitan* (İslâmiyet'in Doğuşu), Aralık 1981'de *Isurāmu Bunka* (İslâm Kültürü) isimli eserlerini kaleme aldı.

1991 yılında Izutsu'nun tüm eserlerinin toplandığı *Izutsu Koleksiyonu* çalışmalarına başlanmıştır.⁸

Izutsu, 7 Ocak 1993 gecesi çalışmasını tamamlayarak yatak odasına

yöneldiği esnada haliya takılır ve yuvarlanır. Ancak tekrar doğrular ve eşine *iyi geceler* diyerek yatar. Bu, onun son sözü olmuştur. Sabah 9'da beyin kanaması geçiren Izutsu, öğleden sonra 4.45'te Kamakura Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir.

Toshihiko Izutsu'nun İslâmiyet'i Konu Edinen Başlıca Eserleri

Izutsu'yu Izutsu yapan, ona bugünkü değerini görmesinde en önemli katkıyı sunan İslâmiyet konulu başlıca eserlerini şu şekilde ele almak mümkündür:

***Arabia Shisōshi* (Arap Düşünce Tarihi). Tokyo. 1941**

Izutsu'nun İslami çalışmalar alanındaki ilk eseri olma özelliğini taşıyan bu çalışma, İslam felsefesinin en önemli isimlerinden Farabi, İbn-i Sina, Gazali gibi düşünürleri ele almaktadır. Bunun yanında eserde işlenen konulardan bazıları Kelam, Kur'an, İslam hukukunda hiziplerin ortaya çıkışı, Mutezile mezhebinin ve Eşariliğin ortaya çıkışıdır. Eser, 1975 yılında Izutsu tarafından genişletilmiş haliyle bu kez *Isurāmu Shisōshi* (İslam Düşünce Tarihi) adıyla yeniden basılmıştır (Izutsu 1941: 3).

***Mahometto* (Muhammed). Tokyo. 1952**

Toshihiko Izutsu'nun ifadesiyle gençlik yıllarındaki hayalleri ve arzularının olduğu biçimde yazıya dökülmüş hali ve Japonya'da İslami çalışmalar denildiğinde çok önemli bir yeri olan eserdir. Bu eser, savaş sonrası Japonya'nın entelektüel kültürünün yeniden inşası sürecinde büyük bir katkı sunmuştur (Izutsu 1952: 2).

The Structure of the Ethical Terms in The Koran: A Study in Semantics, Studies, Studies in the Humanities and Social Relations. Vol. II. The Keio Institute of Philological Studies. Keio University. Tokyo. 1959

Izutsu'nun önsözde ifade ettiği üzere bu kitap, 1959'da Tokyo'da Keio Üniversitesi tarafından "Kur'an'da Ahlakî Kavramların Yapısı" başlığı altında yayımlanmıştır. Izutsu, bu eseri tamamen gözden geçirerek önemsiz bulduğu bazı noktaları çıkarmış, bazı önemli bulduğu unsurları ise ilave etmiştir. Aynı zamanda kitabın adını da değiştirerek 1964 yılında *Ethico – Religious Concept in the Qur'an* başlığı ile yeniden yayımlamıştır.

Izutsu bu çalışmasında, İslâmiyet sonrası Araplardaki aşiret yapısından İslam ahlakına geçiş sürecini ele almış olup kavmiyetçi dayanışma ruhu, Eski Arap erdemleri; cömertlik, cesaret, vefa, doğru sözlülük, hakikat olarak Allah, İslam'ın hakikat oluşu ve sabır konularını açıklanmıştır. Eser, *Kur'an'da Dini*

ve *Ahlâki Kavramlar* adıyla Türkçeye çevrilmiştir.⁹

God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung, Studies in Humanitinites and Social Relations. Vol. V. The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies. Keio University. Tokyo. 1964

Bu eser dokuz bölümden oluşurken Izutsu, semantik ile ilgili bilgi verdikten sonra semantik tahlil yoluyla o dili kullanan insanların dünya görüşü ve düşüncelerinin öğrenilebileceğini dile getirmektedir. Bunun yanında Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanlarda Allah telakkisi işlenen bir diğer konu olurken görülen ve görülmeyen âlem, dünya, ahiret ve bunlarla ilgili kavramlar da incelenmiştir. Allah ile insan arasındaki haberleşme münasebetinin ele alındığı bir diğer bölümde Allah ile insanın sözlü ve sözsüz münasebet kurabildiklerine dikkat çekilmektedir. İslamiyet'te tevazu ve teslimiyet ile vahiy konusunun da bu eserde işlendiği görülmektedir.

Bu çalışma Izutsu'nun Türkçe'ye çevrilen ilk eseri olma özelliğine sahip olup *Kur'an'da Allah ve İnsan* başlığıyla Türkçeye kazandırılmıştır.¹⁰

Bu eser aynı zamanda *Kuran'da Tanrı ve İnsan* olarak da Türkçeye çevrilmiştir.¹¹

The Concept of Belief in Islamic Theology: A Semantic Analysis of Iman and Islam. Keio University Institute of Cultural and Linguistic Studies. Tokyo. 1965

İslam Düşüncesi'nde İman Kavramı adıyla Türkçeye kazandırılan eser on bir bölümden oluşmakta olup Izutsu, kitabın sonuna Buhari'nin *Kitâb el-İman* (İman Bahsi) kısmının tercümesini ilave etmiştir. Eserde işlenen konulardan bazılarını İslamiyet'te Hz. Muhammed'den sonra ortaya çıkan hariciler sorunu, harici düşüncenin temel yapısı ve bu dönemde kişilerin sıkça tekfir'e başvurmanın tehlikesi olarak ifade etmek mümkündür.¹²

A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabi and Lao Tzu, Chuang Tzu, Studies in Humanitinites and Social Relations. Vol. VII and X. The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies. Keio University. Tokyo. Vol. 1. 1966. Vol. 2. 1967

Bu çalışma iki ciltten meydana gelmiş olup Izutsu, İbnu'l – Arabî'nin *Füsusul – Hikem* adlı eserini inceleyerek bu kitapta geçen fikirleri Taoist filozoflarının düşünceleriyle karşılaştırmıştır, ikinci kısımda ise Lao Tzû ve Çuang Tzû'nun bakış açısından Taoculuğun anahtar kavramlarının semantik bir incelemesini yapmıştır. “İbnu'l Arabî ile Lao Tzû ve Çuang

Tzū'nun Mukayesesi" başlığını taşıyan üçüncü kısımda ise, İbnu'l Arabî ile Lao Tzū ve Çuang Tzū'nun varlık anlayışlarının mukayesesini yapmıştır. Eserin ilk cildi *İbn-i Arabî'nin Füsusundaki Anahtar Kavramlar*¹³, II. Cildi ise *Taoculuktaki Anahtar Kavramlar* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.¹⁴

The Concept and Reality of Existence. Studies in Humanities and Social Relations. Vol. XIII. The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies. Keio University. Tokyo. 1971

Bu eser, Izutsu'nun daha önce yazmış olduğu dört makaleden oluşmaktadır. Bu makalelerde işlenen konular sırasıyla "İslam'da Metafizik Düşüncenin Temel Yapısı", "Doğu – Batı Varoluşçuluğu", "Vahdet-i Vücüd Üzerine Bir Tahlil ve Sebzevârî Metafiziğinin Temel Yapısı" başlığını taşımaktadır. Dördüncü makale kapsamında sebzevârî metafiziğinin önemi ile birlikte vücud kavramı ele alınmıştır. Eser, *İslam'da Varlık Düşüncesi* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.¹⁵

"Creation and the Timeless Order of Things: A Study in the Mystical Philosophy of Ayn al Qudat Al Hamadani". Philosophical Forum. Vol. 4. No.1. 1972

Izutsu'nun bu eserinde işlenen konulardan bazıları İslam'da metafizik düşüncesinin temel yapısı, İslam tasavvufu ve Zen Budizm'inde Sürekli Yaratma kavramı olup, bunların yanında Vahdet'i Vücud'un bir analizi de yapılmaktadır. Bu çalışma *İslam Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.¹⁶

Isurāmu Seitan (İslâmiyetin Doğuşu). Tokyo. 1979

İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümü yazarın 1952 yılında kaleme aldığı *Mahometto* başlıklı çalışmasının yeni bir basımından ibarettir. İkinci bölüm ise *God and Man in the Kōran* adlı eserine dayanır.

Izutsu, ilk bölümde "Hz. Muhammed'in yaşam öyküsü", "peygamberliğin gelişi", "Mekke-Medine'nin Peygamberi" başlıklarıyla Hz. Muhammed'in yaşadığı döneme ve o dönemin şartlarına ışık tutmaktadır. İkinci bölümünde ise; "İslâmiyet nedir?", "İslam ve cahiliye devri", "İslam'da ve cahiliyede maneviyat", "İslam inancı", "İslam peygamberi" başlıklarıyla konular ele alınmıştır.

Isurāmu Bunka (İslam Kültürü). Tokyo. 1981

Izutsu'nun 1981'de İslam kültürünün temel yapısı üzerine verdiği üç

konferansın metinlerinden oluşmaktadır. Eserde, din, şeriat ve ahlak kuralları ile İslam'ın *zâhiri ve bâtinî* yönleri ele alınmıştır.

Abdürreşid İbrahim, Musa Carullah ve Toshihiko Izutsu

Yukarıda da ifade edildiği üzere Izutsu'yu Türk dünyası açısından değerli kılan en önemli nokta, onun henüz gençlik yıllarında tanışmış olduğu Türk-Tatar çevresi ile olan ilişkileridir. Bu çerçevede “Benim akademik dünyaya girmeme vesile olan bu iki kişidir” (Shiba 1993: 286) diyerek İslam âlimi Musa Cârullah ve Abdürreşid İbrahim'i öne çıkarması dikkat çekicidir. Bir anlamda Izutsu, bugün dünya çapında sahip olduğu değeri bu iki önemli şahsiyete borçludur.

Izutsu, üniversiteden henüz yeni mezun olduğu dönemde 1937 yılında Abdürreşid İbrahim ile tanışırken 1944'teki ölümüne kadar onunla yakın ilişki içinde bulunmuştur. İbrahim'den yaklaşık iki yıl kadar İslami İlimler, Türkçe ve Arapça dersleri alan Izutsu, 1938'de Japonya'ya gelen onun yakın dostu Musa Carullah'tan da Arapça ve İslam düşüncesi üzerine eğitim almıştır. Bu dönem ile ilgili elimizdeki en önemli belgelerden biri Izutsu'nun ölümünden kısa süre önce Shiba Ryōtarō ile yaptığı mülakattır. Bu mülakatta o günler ile ilgili Izutsu, Çin – Japon savaşının başladığı dönemde İki Tatar ile tanıştığını ve İslami çalışmalara onların sayesinde başladığını vurgulamaktadır. Söz konusu mülakatta Izutsu, Shiba Ryōtarō'nun *Dattan Shitsubōroku* isimli eserinden yola çıkarak o günler ile ilgili özetle şunları belirtmektedir:

Sizin Dattan Shippuroku (Tatar Kasırgası) isimli eserinizin başlığını gördüğümde çok heyecanlanmışım. Zira Tatar ismini çok duymuştum. Gençlik yıllarımda 2 Tatarla karşılaşmış ve sonrasında kendilerinden Arapça ve İslami ilimler öğrenmişim. Bu iki Tatar sayesinde akademik dünyaya girdim. Üniversiteden mezun olup asistan olduğum dönemdi. (Shiba 1993:287)

Izutsu, Arapça öğrenmek için araştırma yaptığı bir dönemde kendi ifadesiyle Arapçayı bir Arap'tan daha iyi konuşabilen birinin Tokyo'da ikamet ettiğini duyar ve Abdürreşid İbrahim'i bulur. Ancak ilk görüşme sonrasında İbrahim'den beklediği yakınlığı göremez. Bunun yanında İbrahim, kendisinin Arapça öğretimi konusunda bir tecrübe ve isteği olmadığını, Japonya'da bulunma amacının farklı olduğunu dile getirirse de Izutsu'nun oldukça istekli oluşu karşısında daha fazla dayanamayarak “Peki ilk derse bir başlayıp görelim bakalım” der.¹⁷

Elinde eski bir Arapça kitabıyla Izutsu'yu karşılayan İbrahim, Arapça konuşarak kitabın Amerika'dan yeni geldiğini söyler. Izutsu, hayranı olduğu bir dil olan Arapçayı karşısındaki birinden duymaktan çok mutlu olmuştur. Izutsu'nun bu mutluluğunu gören İbrahim ise;

Sen gelecek vadeden birisin, dolayısıyla “haftada bir buraya gel hem sohbet eder hem de Arapça çalışırız” der. Devamında ise, Ancak Arapçayı sadece Arapça olarak öğrenmek saçma bir durumdur. İslamiyet'ten sıyrılmış bir dil olarak Arapça öğrenmek aptalcadır. Şayet Arapça öğreneceksen bunu İslamiyet ile birlikte öğrenmelisin.”

diyerek elindeki *Muhammed'in Mesajı* isimli siyah renkli İngilizce kitabı Izutsu'ya verir ve okumasını ister. Izutsu, İbrahim'den o kadar etkilenmiştir ki okula gitmeyip her gün İbrahim'in yanına gelmeye başlamıştır (Shiba 1993: 290) .

Abdürreşid İbrahim, Izutsu'ya Arapçanın yanı sıra İslamiyet'in çeşitli yönlerini de kendisine öğretme çabası içine girmiştir. Daha sonraki süreçte görüleceği üzere Musa Carullah'ın da Japonya'ya gelişiyle birlikte İbrahim'in amacına ulaştığını görmek mümkündür.

Izutsu, İbrahim'in isteği doğrultusunda söz konusu kitapla Arapça çalışmaya başlar ve birlikte iki yıl kadar Arapça çalışırlar. İbrahim, zamanla Izutsu'yu o kadar sever ki *Sen doğuştan Müslümansın. Bu sebeple benim torunumsun* der. Izutsu bu süreçte en fazla dikkatini çeken noktanın ise İbrahim'in hiç kitap kullanmaması olduğunu dile getirecektir.

Bir gün İbrahim, Izutsu'ya:

Sana öğretebileceğim her şeyi öğrettim. Başka öğretecek bir şeyim kalmadı. Ancak sen benim torunum olduğundan her gün buraya gelebilirsin. Ayrıca, yakında benimle kıyaslanamayacak derecede büyük bir âlim Japonya'ya gelecek. Aynı zamanda eşsiz bir akademisyendir. Seni onunla tanıştıracam. Ondan eğitim alabilirsin der. (Shiba 1993:292)

İbrahim'in sözünü ettiği kişi Musa Carullah'tır. Carullah ile tanışan Izutsu ona, çok sayıda ülke gezmesinin sebebini sorduğunda “Allah'ın gizemli yaratma faaliyetini gözlemlemek için” cevabını almıştır. Bu cevap Izutsu'nun oldukça hoşuna gider ve kitap vs. okumanın ikinci planda olduğu, öncelikle yaşayan doğa ve insanları gözlemleyerek Allah'ın ne kadar büyük bir yaratma

gücüne sahip olduğunun düşünülmesi gerektiği fikrini çok ilginç bulur (Sakamoto vd. 2012: 13).

Carullah için ezber büyük önem arz etmektedir. Bir gün Izutsu'nun tüm kitaplarının bulunduğu odayı gördüğünde ona ilk sorusu “Ne kadarını ezberledin?” olmuştur. Izutsu'nun ezberlediği kitap olmadığını söylemesine karşılık ise; “Senin gibiler evlerini sırtına yükleyip dolaşan adeta insan görünümlü bir salyangozdur, böyle bir araştırmacı olmaz. Her ne çalışmak istiyorsan o alanın temel eserlerini ezberlemelisin. Dahası, kendi düşüncelerini çok yönlü bir şekilde özgürce ortaya koymadıkça araştırmacı olunamaz” der (Shiba 1997: 419).

Izutsu, Carullah'ın talebi üzerine dönemin önemli düşünürlerinden biri olan *Ōkawa Shūmei*'den bir Arapça kitabı getirir ve yaklaşık 600 sayfalık bir eseri Carullah, sadece bir hafta içinde ezberlemiştir (Shiba 1993: 296). Izutsu, gördükleri karşısında o kadar şaşırmıştır ki bu işi yapamayacağını düşünerek bırakmayı aklından geçirir fakat Arapça öğrenmeye ve İslam düşüncesine olan yoğun ilgisi onu bu düşüncesinden alıkoyar.

Carullah, Japonya'da bulunduğu dönemde maddi olarak sıkıntılı bir hayat yaşamıştır. Öyle ki ev kiralayacak parası olmadığı için bir dairede yüklük olarak kullanılan bir dolabı kiralarak orada kaldığı görülmektedir (Izutsu 1993: 47).

Bir gün Carullah ile Izutsu dışıye gitmek üzere bir istasyonda buluşurlar. Carullah'ı önce özel bir üniversite hastanesine götürmeyi düşünen Izutsu, maddi durumunun olmadığını anlayınca yakındaki bir dışıye götürür. Carullah'ın tek amacı ise parasız kaldığı için bazı altın dişlerini satarak paraya çevirmektir. Uzun ve sancılı bir süreçten sonra birkaç tane altın diş, küçük parçacıklar ve dolgular parşömen kâğıda sarılarak Carullah'a verilirken ödemeyi de Izutsu yapmıştır (Izutsu 1993: 74).

Izutsu 1983 yılında kaleme almış olduğu hocası Musa Carullah konulu makalesinde onunla tanıştığı dönemi özetle şu şekilde dile getirmektedir:

Hayatta iyi hocalarla karşılaşmak her zaman mümkün olmayabilir. Ben bir zamanlar gençlik yıllarımda kayıtsız şartsız saygı duyulacak ve bana akademik dünyanın kapılarını açan bir isimle karşılaşmıştım. O, Tatar Müslüman Musa'dır. Böyle bir şans hayatta insanın karşısına nadiren çıkar. Yaklaşan II. Dünya Savaşının ayak seslerinin duyulduğu bir dönemde beklenmedik bir şekilde Japonya'ya

gelmişti. Beni torunu olarak gören Abdürreşid İbrahim, Musa'nın gelişini haber verdiğinde onu genç ama oldukça bilgili bir isim olarak tanıtmıştı. Hiç unutmam, bir bayram günü İbrahim beni ışıkları ışıltılı parlayarak Yoyogi semalarını aydınlatan camiye götürmüştü. O kadar etkilenmişim ki adeta rüyada gibiydim. Musa'nın yanına gittiğimizde "Bu benim torunum" diyerek tanıtmıştı beni. Daha sonra Musa ile birlikte Sibeveyh'in gramer kitabından Arapça ve İslam felsefesi çalıştık. Hiç kitap kullanmazdık. Çünkü yüzlerce cilt binlerce sayfa kitap Musa'nın ezberindeydi. Onunla tanışmak benim akademik yolumun dönüm noktasıdır. (Izutsu 2009: 513)

Izutsu'nun eşi Toyoko Hanım, Izutsu'nun Musa Cârullah ile tanışması ve ilişkilerini Hakuji göshi (Beyaz porselen kutu) isimli eserinin bir bölümünde özetle şu şekilde anlatmaktadır. Söz konusu çalışmada Toyoko Hanım, 1930'lu yıllarda bir aralık başı Izutsu'nun Abdürreşid İbrahim'in evine davetli olduğunu ifade eder. Izutsu, eve vardığında İbrahim:

-“Bugün sana çok önemli bir haberim var. Büyük bir âlim bu akşam camide olacak. Arapçası benden çok daha iyidir. Öyle ki benim bildiğim Arapça ile mukayese bile edilemez” demiştir.

Tokyo Camii'nde kadir gecesi idrak edilmektedir. Camiye yaklaştıkça Carullah'ın hüznü *Kur'an* okuyuşu duyulmaya başlamıştır. Toyoko hanım, burada Izutsu'nun Carullah'ı ilk görüşünü ise şu şekilde anlatmaktadır.

Kible yönüne arkası dönük halde mihrabın önünde zayıf görümlü yaşlı bir adam oturuyordu. Carullah, kırış kırış olmuş zayıf vücuduna gri renkli bir cübbe giymiş, aynı renk bir takke takmıştı. Kuran okurken adeta kendinden geçiyordu. Izutsu, büyük âlim bu mu acaba dercesine yanındaki İbrahim'e baktı. Okunan Kur'an sesi kendinden geçmiş gibi görünen insanların nefeslerine karışmış, camiye oldukça yoğun bir hava kaplamıştı. Allahu Ekber!

Namazdan sonra İbrahim, hemşerim diye tanıttığı Carullah'ı henüz küçük yaşta eğitim için Beyrut'a götürdüğünü, orada dinî ilimler aldığını ve sonrasında Bağdat'ta bir üniversitede hocalık yaptığını söylerken, Izutsu'yu ise Arapça talebem diye tanıtmıştır. Bu tanışma sonrası Carullah, Klasik Arapçayı çok iyi bildiğini belirtir ve bu sözünü tekrar ederek vurgular. Izutsu, Carullah'ın bu özgüven dolu sözüne oldukça şaşırılmış ve kendini çok şanslı hissetmiştir.

Bir kaç gün sonra Izutsu, ders çalışmak amacıyla İbrahim'in çizdiği bir harita ile Musa'nın dairesini bulur. Ev, gri renkli sıvalı, dış duvarın bir kısmı çökmüş vaziyette, ortam ise karanlık, nemli ve çok kötü kokmaktadır. Carullah, Sibeveyh'in "gramer kitabını okudun mu hiç? diye sorar ve çok zor oluşuyla meşhur Klasik Arapça Dilbilgisi kitabıdır onunla başlayalım" der. Izutsu ise "ama kitap bende yok, önce onu almam lazım" deyince Musa: - "Kitaba gerek yok, (kafasını göstererek) hepsi burada" der.

Izutsu, Carullah'ın daha ne demek istediğini anlayamamışken Carullah "Yaz!" der. Izutsu defterini eline alır almaz Carullah, gözlerini kapatır ve birinci sayfa diyerek ezbere anlatmaya başlar. Anlatması bitince de açıklar ve cahiliye dönemine ait klasik şiirlerden örnekler verir.¹⁸ Hiç durmadan, duraksamadan, dinlenmeden, uzun uzun anlattıktan sonra "Bugünlük bu kadar der" ve gözlerini açar. Izutsu ise tam anlamıyla şaşkındır. Zira defterine on sayfa kadar not almıştır. Heyecan ve coşku ile terlediğini hisseder, şaşkınlık içinde Carullah'ı izler.

Aradan uzun yıllar geçmiştir. Toyoko Hanım'ın ismini sadece M olarak verdiği Izutsu'nun arkadaşı Profesör M, Kahire'de düzenlenen bir UNESCO konferansına katılır. Söz konusu konferans dönüşünde M Bey'in omzuna hiç tanımadığı bir Profesör dokunur ve "Japonya'da Izutsu adında bir talebem vardı onu tanıyor musun?" diye sorar ve "ona selam söyleyiniz" der. Bu selamı alan Izutsu, oldukça duygulanır, gözleri dolar ve Carullah ile yaşadığı günlerden aklında kalan Carullah'ın şu sözü dudaklarından dökülür.

"Dikildiği yerde çürümüş bir ağaç gibi yaşamak hoş bir şey değildir Izutsu!" (Izutsu 1993: 75)

Izutsu'nun öğrencilerinden Iwami Takashi kendisiyle yapılan bir mülakatta "Izutsu, Arapça Dil Bilgisi kitabını o kadar sağlam ezberlemişti ki kitap kullanmadan dersini anlatır ve kendisine herhangi bir şey sorma gereği duymazdık" demektedir (Sakamoto vd. 2012: 81). Buradan Izutsu'nun Carullah'ta gördüğü yöntemi öğrencilerine de uyguladığı düşünülebilir.

Bunun yanında yine Izutsu'nun öğrencilerinden olan Suzuki Takao ile 2017 yılında yapılan bir mülakatta onun Izutsu hakkındaki sözleri dikkat çekicidir. Suzuki'nin "Dil dâhisi, sıra dışı biri" olarak ifade ettiği hocası Izutsu, kendisinin evinin uzak oluşundan dolayı, Suzuki'ye yanında kalmasını söyler. Böylece Suzuki, Izutsu'nun evinde kalmaya başlarken onunla uzun süre ders yapma imkânı bulacaktır. Bu dönemde Türkçe de dâhil olmak üzere birçok dili Izutsu'dan öğrenmiştir. Suzuki, söz konusu

mülakatta Izutsu'nun arkadaşlarından o dönem Tokyo Üniversitesi'nde Sanskritçe Uzmanı olarak görev yapan Oshirō Tsujina'dan ilginç bir anıyı da nakleder. Izutsu, bir gün Tsujina'ya gelerek kendisinden Sanskritçe bir eser talep etmiştir. Izutsu'nun Sanskritçe bilmediğini düşünen Tsujina, yine de Izutsu'yu geri çevirmek istemediği için kitabı kendisine verir. 1 ay sonra kitabı geri getiren Izutsu'nun söz konusu kitabı hiç okumadığını düşünen Tsujina, aksine onun kitabı tamamen ezberlediğini görünce büyük bir şaşkınlık yaşamıştır.¹⁹

Şüphesiz ki Izutsu, İslâmiyet'e olan ilgisine paralel olarak Müslümanlara da ayrı bir değer vermiştir. Ancak bu noktada Izutsu'nun Türkleri özellikle çok sevdiğini, Müslüman olarak yaşadığı ve Müslüman olarak öldüğünü iddia etmenin oldukça güç olduğu düşüncesindeyiz. Zira Izutsu, yukarıda da görüldüğü üzere her ne kadar II. Dünya Savaşı öncesi Japonya'daki Türk-Tatar çevresiyle yakın ilişki içinde olsa da sonraki yıllarda özellikle Türklere karşı bir sempatisi olduğunu düşündürebilecek Türk Dünyası'na yönelik yoğun bir faaliyet içinde bulunmamıştır.

Izutsu üzerine çalışmaları da olan Prof. Dr. Mehmet Bayrakdar'ın 2001 yılında Izutsu'nun eşi ile yaptığı mülakatta belirtildiği üzere Izutsu, yalnızca iki kez İstanbul'da bulunmuştur (Bayrakdar vd 2005:1-15).

Ancak diğer yandan, onun az sayıda da olsa bizimle ilgili düşüncelerini paylaştığı çalışmalarını görmek mümkün olup, bunlardan biri 1943 yılında kaleme aldığı *Türkçe* başlıklı makalesidir.²⁰ Söz konusu makalede Izutsu, Türkçenin dünya üzerinde kabul gören en önemli dillerden biri olduğunu belirtmekle birlikte Türklerin Osmanlı döneminde Asya'dan Doğu Avrupa'ya kadar hüküm sürdüğü bölgelere kültürlerini de taşıdıklarını ifade etmektedir. Izutsu, bu sebeple bu güçlü milletin tarihi ve kültürel özellikleri bilinmeden dünya tarihinin ele alınmasının mümkün olmadığını vurgular. Izutsu'ya göre Türkçe ve Türk kültürü, Türklerin özellikle büyük bir arzuyla İslamiyet'e girmelerinden sonra fevkalade bir gelişim göstermiştir. Izutsu, 1929 yılında sanatsal olarak varlığını sürdürse de uyumlu olmadığı düşünülen Arapça harflerin kaldırılarak Roma harflerinin kullanılmaya başlandığını ifade ederken bu durumu Türkçenin geçmişin kabuğundan sıyrılarak tamamen farklı bir yöne döndüğü şeklinde değerlendirmektedir. Ayrıca Izutsu, Türkiye'nin Atatürk'ün reformlarıyla yeni yeni gelişen İslam dünyasına liderlik ettiğini, istikrarlı bir biçimde kültürel alanda kendine yer edinmiş olduğunu, ekonomik ve siyasi yönden Doğu'nun kontrol noktası olarak her geçen gün önemini artırdığını ifade eder. Dolayısıyla bu

ülkeyi anlamadan bugünün ve geleceğin dünyasını konuşmanın mümkün olmayacağını belirten Izutsu, Türk kültürü ve milletini anlamak için ilk şart olarak Türkçe öğrenmenin gerekliliğini dile getirmektedir. Bu çalışmasının sonunda Izutsu'nun şu sözleri ise oldukça dikkat çekicidir:

“Türkçenin geleceği oldukça parlaktır. Artık her şey yeniden başlayacak! Bu yeni dili kullanarak Türklerin Doğu ile Batı'nın bağlantı noktasında nasıl bir edebiyat oluşturacaklarını görmeyi büyük bir heyecanla bekliyoruz” (Izutsu 2009:223).

Izutsu'nun Türklerle ilgili bir diğer çalışması ise 1954 yılında bir edebiyat sözlüğü olan *Kenkyuu Shakai Bungaku Jiten*'de kaleme aldığı “Türk Edebiyatı” maddesidir. Söz konusu maddede Izutsu, Türklerin insanlık tarihine çıkışının oldukça eskilere dayandığını ancak gerçek manada edebî eserler ortaya koymalarının ancak Osmanlı döneminde mümkün olduğunu ifade etmektedir. Sultan Veled (1226-1312) ve dönemin mistik şiirinin temsilcisi olan Yunus Emre'nin (1240-1320) edebiyat alanında bu dönemki önemli isimlerden olduğunu belirtir. Izutsu'nun XIV. Yüzyılda ön plana çıkanlar arasında tasavvufun üstatlarından olarak belirttiği Âşık Paşa (1272-1333), Nesimî (1370-1419) ve dönemin en büyük şairi olarak tanıttığı Ahmedî (1334-1413) isimlerini verdiği görülmektedir. Özellikle *Cömert padişah* olarak dile getirdiği II. Murat gibi sanatseverlerin hüküm sürdüğü dönemlerde çok değerli şair ve edebiyatçıların birbiri ardına ortaya çıktığını belirtmektedir. Izutsu, XVI. yüzyılın Türk Edebiyatı'nın altın çağı olduğunu ifade ederken bunun en önemli sebebinin de Osmanlı padişahlarının hemen hemen tamamının sanata tutkulu bir şekilde bağlı oluşu ve şair sanatçıları himayeleri altına almaları olduğunu ifade eder. Dönemin en önemli isimleri olarak zikredilenler ise Zâtî (1471-1546), Hayâtî (1500-1557), Fuzûlî (1483-1556) ve Bâkî (1526-1600)'dir.

Izutsu'ya göre, XVII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu zayıflama sürecine girmesine rağmen edebiyat daha da gelişmiş ve Türkçe bir kültür dili olarak Batı Asya'da egemen olmaya başlamıştır. Bu dönemin en büyük şairi olarak Nef'î'yi (1572-1635) gösterirken onun kelime kullanımının Türk edebiyatında hemen hemen hiçbir örneğinin görülmediğini vurgular.

Izutsu'ya göre XVIII. Yüzyıl edebiyatında hiç kimseyi taklit etmeyen ve hiç kimse tarafından taklit edilemeyen şair Nedîm (1681-1730) ortaya çıkmış olup dönemin önemli şairlerinde olan Şeyh Gâlip (1757-1799) ile Fars taklidi Türk şiiri zirveye ulaşırken, Osmanlı'nın bilinen klasik şiir edebiyatı sona ermiştir.

Izutsu, Tanzimatla birlikte ortaya çıkan Çağdaş Türk Edebiyatı'nın asırlarca kendisine model olan Fars Edebiyatı'nın etkisinden sıyrılarak Batı'nın, özellikle de XVIII-XIX. yüzyıl Fransız Edebiyatı'nın etkisine girdiğini dile getirmektedir. Bunun yanında milliyetçiliğin ön plana çıktığını ve milliyetçiliğiyle bilinen Şinasi (1826-1871) ile Türklük hareketinin başladığını ifade eder. Izutsu'ya göre Şinasi'nin talebesi olan Namık Kemal, (1840-1888) yazdığı tiyatro oyunlarında, romanlarda, şiirlerde sahip olduğu yoğun vatan sevgisini ortaya koyarak dönemin genç nesli üzerinde muazzam bir etki yapmıştır.

Diğer yandan Izutsu, XX. Yüzyılda ise Türk Edebiyatı'ndaki milliyetçilik ve batılılaşma eğiliminin daha da arttığını ve bu hareketin liderinin ise Ziya Gökalp (1875-1923) olduğunu dile getirmektedir.

Izutsu, tüm bu gelişmelerin sonucu olarak edebiyatta geçmişin ideali olan “Sanat için sanat” anlayışı yerine, “Hayat için sanat”, anlayışının benimsendiğini ve geleneksel biçim sınırlarından uzaklaşarak toplumun her bir sınıfının gerçek yaşam biçimlerinin işlenmeye başladığını ifade etmektedir. Bu dönemin en önemli isimlerinden biri olarak Halide Edip Adıvar'ı gösterirken (1882-1964) onun *Yeni Turan* vb. romanlarıyla düz yazı edebiyatında büyük bir başarıya imza attığını vurgular. Bunun yanında büyük şairlerden biri şeklinde belirttiği Ömer Seyfettin'in (1884-1920) milli edebiyatın başarıları olarak kabul edilen çok sayıda kısa hikâyeler kaleme aldığını ifade etmektedir (Izutsu 2014: 26).

Izutsu ile ilgili bir diğer konu ise, zaman zaman dile getirilen Müslüman olup olmayışıdır. Japonya'da Izutsu üzerine araştırma yaptığımız süre zarfında gerek akademik çevrelerle yaptığımız görüşmelerde gerekse de kendi araştırmalarımızda onun Müslüman olduğunu gösteren somut bir bilgi ile karşılaşmadığımızı belirtmek isteriz. Vefatı sonrasında cenaze merasimi yapılmadığı bilinmektedir. Ancak mezarını ziyaret ettiğimizde de gördüğümüz şekliyle Budist gelenekleriyle gömülmüştür.²¹ Kendisiyle Izutsu üzerine röportaj yapma şansı da bulduğumuz öğrencisi Kuroda Toshio'ya Izutsu'nun Müslüman olup olmadığını sordüğümüzde:

-“Hayır, Müslüman değildi. Her dinden kendisine mantıklı gelen yönleri alma gayretindeydi” cevabını vermiştir.

Yine öğrencilerinden Suzuki Takao bir gün hocası Izutsu'ya:

-“Hocam, İslamiyet ve Hıristiyanlık arasında seçim yapmak durumunda olsanız hangisini seçerdiniz?” diye sorar. Izutsu ise buna Hıristiyanlık diye

cevap verir. Zira kendi iç dünyasına en fazla uyan inanç sisteminin Katolik inancı olduğunu ifade eder. (Yamamoto vd. 2014:126)

Toshihiko Izutsu'nun İslam'a Bakışı

Izutsu'nun çalışmalarında gördüğümüz Hz. Muhammed (SAV) hakkındaki şu sözleri oldukça dikkat çekicidir:

Hz Muhammed, beni gençlik yıllarımda oldukça etkileyen bir kişiliktir. Hayatıma yön vereceğim o yıllarda ben bu sıra dışı kişiliği tanımıştım. O her nerede konuşuluyorsa ben oradaydım. Onun hayat anlayışını kendime rehber edinmiştim. Sabah erkenden uyanır gece yarısına kadar Arapça okur, Arapça çalışır, Arapça öğrettirdim. Masamın üzerinde Klasik Arapça bir şiir kitabı ve Kuran bulunur onları okurdum. Bu gün düşündüğümde tam bir rüya gibi hayat yaşayan ben, her şeyimle adeta onunla birlikteydim. Dahası, manevi dünyanın kahramanını ararken oldukça heyecanlı ve istekli olan ben, Muhammed gibi mükemmel bir şahsiyetten tam anlamıyla etkilenmişim. (Izutsu 1990: 23)

Izutsu, Hz. Muhammed'e peygamberlik gelişinden itibaren dünya tarihi açısından büyük değişimler yaşandığını ifade etmektedir. Öyle ki onun peygamberliğiyle dünya adeta bir sarsıntı geçirmiş ve Müslümanlık her geçen gün büyük bir gelişim göstererek yayılmıştır. Izutsu, burada “peki Doğu ve Batı dünyasını bu derece etkileyen bir isim olan Hz. Muhammed nasıl bir kişiliktir? O bir Havari midir? Peygamber midir? Kahraman mıdır? Veya eskiden Hıristiyanların söylediği gibi o bir yalancı mıdır?” şeklinde sorular sorar. (Izutsu 1990: 19) Hemen akabinde ise buna yine *Kur'an* üzerinden kendisi cevap vermektedir.

Deki: Ey insanlar ben Allah'ın hepinize gönderdiği bir peygamberiyim. Ki göklerin ve yerin mülkü yalnız onundur. Ondan başka ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. Öyleyse Allah'a ve ümmi peygamber olan elçisine iman edin. O da Allah'a ve onun sözlerine inanmaktadır. Ona iman edin ki hidayete ermiş olursunuz.²²

Şeklinde ayetlerle Hz. Muhammed'in peygamberliğine en büyük delilin *Kur'an* olduğunu ifade etmektedir.

Izutsu'ya göre İslamiyet, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Yakın Doğu medeniyetine ait topraklarda gelişti. İlk olarak Yunan kültürünün hüküm

sürdüğü Akdeniz bölgesine yayıldı. Daha sonraki dönemlerde ise, İran'ın eski dini olan Zerdüştlük, Hindistan'da çok uzun geçmişe sahip olan Brahmin Kültürü ve Kuzeypatı Hindistan'dan Türkistan'a kadar uzanan Mahayana Budizm'i ile karşılaşmıştır. Izutsu, İslam kültürünün bu özelliğinin yalnızca coğrafi genişlemeler bile dikkate alındığında açıkça görüldüğünü ifade etmektedir. Zira, Çin, Türkistan, Güney Doğu Asya, Doğu Asya ile birlikte İspanya, Kuzey Afrika gibi geniş bir coğrafyaya yayılan İslam medeniyeti ve ortaya koyduğu büyük bir kültür söz konusudur. Dolayısıyla bunu yalnızca Arabistan çölleriyle sınırlanan bir din ve kültür olarak değerlendirmek mümkün değildir (Izutsu 1981: 14).

Izutsu için *İnsan-ı Kâmil* kavramı büyük önem arz eder. O, İbnu-l Arabî'ye atıfta bulunarak insanın Allah'ın yeryüzündeki ya da varlık âlemindeki halifesi olduğunu ifade eder. İnsan bu makama "cem etme" özelliğinden dolayı hak kazanmıştır.

Izutsu, *Kur'an*'da Tin Suresi'nde geçen *insanın en güzel şekilde yaratıldığı ve aşığaların en aşığına indirildiği* mealindeki ayete istinaden insanı meleklerin konumundan üstün tutmaktadır. Ona göre meleklerin tabiatı yalnızca ruhani olup insanınki hem ruhani hem bedendir ve insan varlığın en yücesinden en düşüğüne kadar bütün mertebeleri ihtiva eder (Izutsu 2005:307).

Izutsu insan ahlakının temelde ilahi ahlaka dayandığı, Allah'ın her zaman bağışlayıcı ve merhamet edici oluşundan dolayı insanın da başkalarını mazur görmeye ve affetmeye çalışması gerektiğini ifade ederken bu düşüncesini şu ayetle temellendirmektedir:

Sizden varlık ve imkân sahibi olanlar da akrabalarına, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere yardım etmemeye yemin etmesinler. Affetsinler ve hoşgörü ile davransınlar. (Diğer taraf onları her bakımdan memnun etmese bile) Allah'ın sizi yargılamasını arzu etmez misiniz? Allah yargılayıcı ve merhamet edicidir. ²³

Izutsu, İslam düşüncesinde bazı noktaların Taoizm ile büyük benzerlikler gösterdiğini iddia eder. Bu benzerliklerden bazılarını şu şekilde örneklendirmek mümkündür.

Ona göre, Taoizm'de Lao Tzu ve Çuang Tzu'ya göre Mutlak'ın varlık âleminin tümünün Tao olduğunu ifade ederken Tao bütün varlıkların ve zıtlıkların üstünde olup her şeye sirayet etmiştir. Yani her yerde hazır ve nazırdır. Âlem

bizzat Tao'nun bir tecellisidir. Bunun yanında tüm nesnelere kendine has tavır ve biçim içinde Tao'yu yansıtır. Ancak bütün âlemde bilinç ve idrak sahibi olan yalnızca insandır. Dolayısıyla Tao'yu manevi anlamda idrak edebilecek durumda olan yalnızca insandır. (Izutsu 2011: 80)

Diğer yandan Izutsu, Tao'nun biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki zıt yönü bulunduğunu ifade eder ve bunu İbnu'l Arabî'nin "Dipsiz Karanlığı" ile mukayese etmektedir. Zira İbnu'l Arabî'nin âleme bakış açısında Mutlak yani Hakk, kendi mutlaklığı yönünden dipsiz bir karanlıktır. Bu haliyle de O, mutlak bir Aşkın'dır, her şeyden münezzehtir. Ve bu niteliğiyle de beşerin bilgi elde etmesi açısından Adem'dir, bilinmezdir. Ancak İbnu'l Arabî'nin metafizik sezgisinde Mutlak (Yani Hakk) sırf negatif anlamda "adem" olduğu için değil, aksine dolu dolu mevcut olduğu için, var olduğu için Adem'dir. Ancak ışıktan mahrum olduğu için değil, daha ziyade dolu dolu nurlu olduğu için dahası Nur olduğu için dipsiz karanlıktır. Aynı şey Lao-Tzu için de geçerlidir. Tao karanlık değildir. Ama çok aydınlık ve parlak olduğu için karanlık görünmektedir. Lao-Tzu bununla ilgili olarak:

"Çok parlak olan Tao karanlık görünmektedir" demektedir. Tao bizatihi parlaktır. Ama beşer tarafından bilinmesi için çok derin olduğundan beşerin bakış açısından karanlıktır. Tao, bu anlamda Adem'dir yani hiçbir şeydir (Izutsu 2011: 274).

Sonuç

Toshihiko Izutsu'nun İslami çalışmalara girmesine vesile olan isimlerin o dönem Japonya'da Türk – Tatarların lideri konumundaki Abdürreşid İbrahim ve akabinde Musa Carullah oluşu, bu iki isimden eğitim alması onu Türk dünyası için daha da önemli bir isim haline getirmiştir.

Bu iki ismin Izutsu'da bıraktığı en önemli izlenimin, derin İslâmî ilimlere vakıf oluşlarının yanında ders işlerken hiçbir kitap kullanmamaları ve dersi ezberden anlatmaları olduğu görülmektedir. Izutsu'nun öğrencilerinden Suzuki Takao ile yapılan bir mülakatta yıllar sonra Izutsu'nun da Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah'ta gördüğü bu özelliği benimseyerek derslerini genelde ezbere anlattığını öğreniyoruz.

Bir Japon araştırmacı olarak Izutsu'nun eserlerinin dikkat çekici bulunmasının en önemli sebeplerinden biri İslamiyet ile ilgili yaptığı çalışmaların genel anlamda tarafsız olduğunun düşünülmesinden kaynaklandığı kanısındayız. Türk okurunun genel düşüncesi Izutsu'nun öncelikle bir Batılı oryantalist düşünceyle eserlerini kaleme almadığı yönündedir. Bunun da onun bir Asyalı oluşu ve kendisini Hıristiyan veya Yahudi olarak tanıtmamış olmasının bir

sonucu olduğunu düşünmekteyiz.²⁴

Bunun yanında tarih boyunca Japonya ile sıcak bir savaş ortamı yaşanmamış ve II. Abdülhamid döneminde yaşanan elim Ertuğrul Firkateyni kazası vesilesiyle coğrafi olarak oldukça uzak olmamıza rağmen Japonya ile sıcak ilişkiler kurulmuştur. Diğer yandan Türk insanının genelinin Japonlara karşı ayrı bir sempati besliyor oluşunun da Izutsu'nun ülkemizde özellikle akademi dünyasında büyük değer görmesinin sebeplerinden olduğu düşünülebilir.

Ancak buna karşılık Izutsu'nun çalışmaları incelendiğinde Türk dünyasına ayrı bir sempati beslediğini düşünmenin güç olduğu kanaatindeyiz. Zira hayatının büyük bölümünü Kanada ve İran'da geçirmesine karşın yalnızca iki defa İstanbul'da bulunduğu ve Türk Dünyası ile doğrudan ilgili olduğu düşünülebilecek yalnızca iki adet çalışması görülmektedir. Bunun en önemli sebebinin ise II. Dünya savaşı sonrası değişen siyasi şartlar olduğunu düşünmekteyiz. Bilindiği üzere savaştan ağır bir yenilgiyle ayrılan Japonya'da savaş öncesi yönetimde bulunan askeri kesimden ve dönemin en önemli ideolojisi Büyük Asyacılık'a bağlı kişilerden Ōkawa Shūmei gibi isimler savaş suçlusu olarak tutuklanmıştır. Buna paralel olarak savaş sonrası Japonya'da insanlar savaş öncesi anılarını bir kenara bırakarak dillendirmekten uzak durmuşlardır. Izutsu'nun aynı düşünceyle hareket ederek uzun bir süre savaş öncesi ilişkili olduğu insanlara –ki burada Ōkawa Shūmei ile Abdürreşid İbrahim ve Büyük Asyacıların yoğun ilişki içinde olduğunu hatırlamakta yarar vardır–mesafeli durduğunu düşünmek mümkündür. Örneğin, Izutsu'nun ilk eseri olan *İslâm Düşünce Tarihi* isimli çalışmasının başında o dönem birlikte çalıştıkları Ōkubo Kōji'nin tanıtım yazısı bulunurken söz konusu eserin 1975 yılındaki revize edilmiş olan basımında Ōkubo Kōji ile ilgili herhangi bir yazı bulunmadığı görülmektedir. Buna paralel olarak Izutsu'nun yukarıda belirtilen Musa Carullah ile ilgili anısını ancak 1983 yılında dile getirmesi dikkat çekicidir.

Son olarak, Izutsu üzerine yapılan bazı çalışmalarda²⁵ Izutsu'nun Müslüman olduğu iddia edilmektedir. Şüphesiz ki Izutsu, İslâm'ın başta Japonlar olmak üzere tüm dünyaya anlatılması noktasında çok büyük hizmette bulunmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı gibi milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan o buhranlı dönemde ortaya çıkmış ve sonraki yıllarda bu önemli çalışmalarla belki de birçok Müslüman Araştırmacının yapamadığını Japon kimliğiyle yapabilme başarısı göstermiştir. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz üzere kendisine en yakın olan öğrencilerinden de edindiğimiz bilgiler doğrultusunda ve ölümü sonrası mezarını ziyaretimizde gördüğümüz şekliyle Budist olduğu anlaşılmaktadır.

Açıklamalar

- 1 Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.keio-up.co.jp/kup/sp/izutsu/doc/x0y0.html> (Erişim tarihi: 08.01.2019)
- 2 Izutsu adına düzenlenen akademik toplantılardan bazıları şunlardır:
“Methodological Approach of Studying Religious Ethics of other Faiths between Ismail alFaruqi and Toshihiko Izutsu: A Comparative Study. Paper presented: International Conference on contemporary scholarship on Islam- Japanese Contribution to Islamic Studies: the Legacy of Toshihiko Izutsu. K.L.” Malezya, 5 – 7 Ağustos 2008.
“Izutu, Toyo Tetsugaku no Hikaku Shukyogakuteki Kento” Tokyo Üniversitesi, 22.11.2014.
“Mirai ni mukete no Izutsu Toshihiko”. Keio Üniversitesi, 24.09.2016.
“Izutsu to Shukyō Kenkyū”. Tenri Üniversitesi, 15.10.2016.
“D.T. Suzuki, Orikuchi Shinobu, Izutsu Toshihiko, Kindai Nihon Shisōshi wo Saikō suru, Tokyo Jiyu Üniversitesi, 14.10.2016.
- 3 Ayrıntılı bilgi için bkz: Süleyman Ateş. *Kur'an'da Allah ve İnsan*. 10; İbrahim Kalın. *İslam'da Varlık Düşüncesi*. 10; Selahaddin Ayaz. *Kur'an'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar*. 10; Ahmed Yüksel Özemre. *İbn Arabî'nin Füsüs'undaki Anahtar Kavramlar*. 9.
- 4 Japonya'nın Büyük Asyacılık İdeolojisi ve İslâm Siyaseti konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Merthan Dündar (2006). *Panİslâmizm'den Büyük Asyacılığa*. İstanbul: Ötügen Yay.
- 5 Izutsu eserin giriş bölümünde, söz konusu eseri 8 yıl önce yazmaya başladığını ve o günden sonra *İbranice, Süryanice, Yunanca ve Türkçe* gibi Asya'nın önemli dilleri üzerine dilbilgisi kitapları yazmayı planladığını belirtmektedir. *Arapçaya Giriş* isimli eser 1960 yılına kadar Keio Üniversitesi'nde ders kitabı olarak okutulmuştur.
- 6 İsviçre'nin Ascona şehrinde Olga Fröbe Kapteyn tarafından tertip edilen ve dünya genelinde teosofik-gnostik fikirleri benimsemiş bilgin ve düşünürleri yılda bir defa bir araya getirmeyi amaçlayan akademik toplantılardır. Ayrıca verilen tebliğler Eranos Jahrbuch adıyla bir yıllık halinde yayımlanır ve bu toplantılar Cercle Eranos adıyla anılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.erasosfoundation.org/history.htm>. Erişim Tarihi: 1.10.2018
- 7 Izutsu'nun öğrencisi Kuroda Toshio, İran Kraliyet Felsefe Akademisi'ndeki öğrencilerin bu iki ismi Corbin'i bir ateşe, Izutsu'yu ise bir suya benzettikleri şeklinde ifade etmektedir. (Kuroda 1993:1) Burada bu iki ismin birbirlerini tamamlayan özelliklere sahip olduklarını düşünmek mümkündür.

- 8 Bu güne kadar 2 cildi özel basım olmak üzere toplam 12 cilt olarak hazırlanmış olan Izutsu koleksiyonunun 2016 yılındaki son özel basımına *Türkiye'de Izutsu çalışmaları* başlıklı çalışmayla tarafımızca katkıda bulunulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: *Izutsu Toshihiko Zenshu Bekkan*. Tokyo. 268.
- 9 Izutsu, Toshihiko (1984). *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*. Çev. Selahattin Ayaz. İstanbul: Pınar Yay.
- 10 Izutsu, Toshihiko (1975). *Kur'an'da Allah ve İnsan*. Çev. Süleyman Ateş. İstanbul: Ufuklar Neşriyat.
- 11 Izutsu, Toshihiko (2012). *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. Çev. Mehmet Kürşad Atalar. İstanbul: Pınar Yay.
- 12 Izutsu, Toshihiko (1984). *İslâm Düşüncesi'nde İman Kavramı*. Çev. Selahaddin Ayaz. İstanbul: Pınar Yay.
- 13 Izutsu, Toshihiko (1998). *İbni Arabî'nin Füsüsündeki Anahtar Kavramlar*. Çev. Ahmet Yüksel Özemre. İstanbul: Kaknüs Yay.
- 14 Izutsu, Toshihiko (2001). *Tao-culuk'daki Anahtar Kavramlar*. Çev. Ahmet Yüksel Özemre. İstanbul: Kaknüs Yay.
- 15 Izutsu, Toshihiko (1995). *İslâm'da Varlık Düşüncesi*. Çev. İbrahim Kalın. İstanbul: İnsan Yay.
- 16 Izutsu, Toshihiko (2010). *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*. Çev. Ramazan Ertürk. İstanbul: Ağaç Yay.
- 17 <http://www.keio-up.co.jp/kup/sp/izutsu/doc/x7y3.html> (Erişim Tarihi: 08.01.2019)
- 18 Izutsu'nun eserleri incelendiğinde cahiliye dönemi şiirine oldukça fazla yer verdiği görülmektedir. Izutsu, bu dersler sayesinde ilk cahiliye şiir örneklerini Carullah ile tanımış oluyor ve cahiliye şiirleri onun akademik hayatında önemli bir alan oluşturuyordu.
- 19 Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://kotoyumin.com/idutusuzukiepisode-2201>, Erişim Tarihi: 27.11.2018
- 20 Izutsu Toshihiko (1943). *Torukogo*. Keio Gijuku Daigaku gogaku kenkyūjohen Sekai no gengo. Keio Shuppansha.
- 21 Izutsu'nun mezarı için ek 1'e bakınız.
- 22 Araf, 7/158.
- 23 Nur, 24/22.
- 24 M. Kürşad Atalar (2012). *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. İstanbul: Pınar Yay. 7.
- 25 Ayrıntılı bilgi için bkz: Dr. Salih Mahdi al-Samarrai (1999). *The Message of Islam – Its History & Development*. Tokyo; Mehmet Bayrakdar. "Toshihiko Izutsu, Hayatı, Eserleri ve Düşüncesi". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 18 (1): 1-15.

Kaynakça

- Bayraktar, Mehmet (2005). “Toshihiko Izutsu Hayatı, Eserleri ve Düşüncesi”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 18 (1).
- Dündar, Merthan (2006). *Panİslamizm'den Büyük Asyacılaşma*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Makino, Shinya vd. (1998). “On the Originality of ‘Izutsu’ Oriental Philosophy”, *Consciousness and Reality, Studies in Memory of Toshihiko Izutsu*. Tokyo: Iwanami Shoten.
- Masataka, Takeshita (1987). *Toshihiko Izutsu's Contributions to Islamic Studies*. AJAMES No:2. Tokyo.
- Izutsu, Toshihiko (1941). *Arabia Shisoshi, Kaikyō Shingaku to Kaikyō Tetsugaku*. Ōkubo Kōji Kanshū, Kōa Zensho. Tokyo Hakubunkan.
- Izutsu, Toshihiko (1952). *Mahometto*. Tokyo: Atena Bunko Kobundo.
- Izutsu, Toshihiko (1975). *Kur'an'da Allah ve İnsan*. Çev. Süleyman Ateş. İstanbul: Ufuklar Neşriyat.
- Izutsu, Toshihiko (1981). *Isurāmu Bunka, Sono kontei ni aru mono*. Tokyo: Iwanami Shoten.
- Izutsu, Toshihiko (1984). *İslām Düşüncesinde İman Kavramı*. Çev. Selahattin Ayaz. İstanbul: Pınar Yay.
- Izutsu, Toshihiko (1984). *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*. Çev. Selahattin Ayaz. İstanbul: Pınar Yay.
- Izutsu, Toshihiko (1990). *Isuramu Seitan*. Tokyo: Chukou Bunko.
- Izutsu, Toshihiko (1993). *Endō Shūsaku to no taidan “Bungaku to Shisō no Shinsō”*. Izutsu Toshihiko Chosakushū Dai 12 kai bekkān. Tokyo: Keio Gijukudaigaku Shuppankai.
- Izutsu, Toshihiko (2005). *İbni Arabî'nin Füsüsündeki Anahtar Kavramlar*. Çev. Ahmet Yüksel Özemre. İstanbul: Kaknüs Yay.
- Izutsu, Toshihiko (2009). *Yomu to Kaku, Toshihiko Izutsu Esseishu*. Tokyo: Keio Gijuku Daigaku Shuppankai.
- Izutsu, Toshihiko (2014). *Izutsu Toshihiko Zenshu, Isurāmu Shisōshi, 1954 – 1975, Daiyonkan*. Keio Gijuku Daigaku Shuppankai.
- Izutsu, Toshihiko (2013). *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. Çev. Kürşad Atalar. İstanbul: Pınar Yay.
- Izutsu, Toshihiko (2013). *Isurāmu Shisōshi*. Tokyo: Chūō Kōronshinsha.
- Izutsu, Toyoko (1993) Hakuji gōshi. Tokyo: Chūō Kōronsha.
- Kuroda, Toshio (1993). *Izutsu Sensei no Arabu Isurāmu Kenkyū*. Tokyo: Chūō Kōronsha, Dai 9 kai, Dai 2 kan.
- Partin, Harry B. (1970). “God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauungby Toshihiko Izutsu; Ethico-Religious Concepts in the

- Qur'an by Toshihiko Izutsu; The Concept of Belief in Islamic Theology by Toshihiko Izutsu". *History of Religions* 9 (4).
- Sakamoto, Tsutomu and Hideichi Matsubara (2012). *Toshihiko Izutsu to İsurāmu*. Tokyo: Keio Gijuku Daigaku Shuppansha.
- Salih, Mahdi al-Samarrai (1999). *The Message of Islam – Its History & Development*. Tokyo.
- Shiba, Ryōtarō (1993). *Nijisseikimatsu no yami to hikari*. Tokyo: Chūō Kōronshinsha.
- Shiba, Ryōtarō (1997). *Juuroku no hanashi*. Tokyo: Chūkō Bunko.
- Yamamoto, Yoshihisa vd. (2014). *Izutsu Toshihiko to Kirisutokyō*. Tokyo: Mita bungaku No:117.

Ekler

Ek 1. Toshihiko Izutsu'nun Mezarı

Toshihiko Izutsu's Life and Works, The Student of Abdurreshid Ibrahim and Musa Carullah: His View of Turkish People and Islam *

Nurullah Sat**

Abstract

In this paper, Toshihiko Izutsu's relationships with Abdurreshid Ibrahim and Musa Jarullah, the important personages of Turkish World and Islamic perspective of Izutsu are studied. Izutsu met Ibrahim and Jarullah in Japan when he was young and his Islamic studies began thanks to them. In this context, the subjects such as Izutsu's thoughts on Prophet Muhammed, Islam, perception of people and ethic in Islam and the analogy between Islam and Taoism are studied.

When Izutsu was not in Japan (1961-1979), it is seen that he wrote his works in English. In this paper, beside his English works, the other Japanese ones he wrote after 1979 and the other Japanese sources on Izutsu are covered. Therefore, in this paper it is aimed to give information on İzutsu to Turkish Academic life by English to Turkish translations as well as Japanese contents handled in this study.

Keywords

Toshihiko Izutsu, Islamic Thought, Taoism, Islamic Studies in Japan, Abdurreshid Ibrahim, Musa Jarullah.

* Date of Arrival: 12 October 2018 – Date of Acceptance: 30 January 2019

You can refer to this article as follows:

Sat, Nurullah (2020). "Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah'ın Talebesi Toshihiko Izutsu'nun Hayatı Eserleri: Türklere ve İslam'a Bakışı". *bilig – Journal of Social Sciences of the Turcic World* 95: 97-122.

** Asst. Prof., Social Sciences University of Ankara, Department of Japanese Language and Literature – Ankara/Turkey

ORCID ID: 0000-0002-9269-8164

nurullahsat@gmail.com

Взгляды на тюрков и ислам в творчестве Тосихико Идзуцу, ученика Абдурашида Ибрагимова и Мусы Бигеева*

Нуруллах Сат**

Аннотация

В статье исследуются взгляды на тюрков и ислам в творчестве Тосихико Идзуцу, в юности познакомившегося с важными личностями тюрко-татарского мира – Абдурашидом Ибрагимовым и Мусой Бигеевым, под влиянием обучения у которых он обратился к исламским исследованиям. В этом контексте рассмотрены его воззрения на пророка Мухаммада, ислам, понятия о человеке и нравственности в исламе, а также параллели между исламом и таоизмом. В 1961-1979 гг. Идзуцу работал за пределами Японии и писал свои труды на английском языке. В данном исследовании наряду с указанными трудами использованы работы ученого, написанные после 1979 года по-японски, а также изданные в Японии монографии о самом ученом. Таким образом, в научный оборот на турецком языке вводится информация о трудах ученого, написанных на японском языке.

Ключевые слова

Тосихико Идзуцу, исламское мировоззрение, таоизм, японское исламоведение, Абдурашид Ибрагимов, Муса Бигеев

* Поступило в редакцию: 12 октября 2018 г. – Принято в номер: 30 января 2019 г.

Ссылка на статью:

Sat, Nurullah (2020). “Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah’ın Talebesi Toshihiko Izutsu’nun Hayatı Eserleri: Türklere ve İslam’a Bakışı”. *bilig – Журнал Гуманитарных Наук Тюркского Мира* 95: 97-122.

** Д-р, преподаватель, Анкарский университет социальных наук, кафедра японского языка и литературы - Анкара / Турция
ORCID ID: 0000-0002-9269-8164
nurullahsat@gmail.com